

келтирилган таърифлар ва ёндашувлар тадқиқ қилинган ҳолда солиқ ҳисоби мақсадларида “амортизация қилинадиган активлар” тушунчасига муаллифлик ёндашуви шакллантирилди. Шу билан бирга, тақлиф қилинган муаллифлик ёндашувининг тадқиқ қилиб ўрганилган манбаларда келтирилган таърифлар ва ёндашувлардан фарқли жиҳатлари асослаб берилди; солиқ солиш мақсадларида “асосий воситалар” тушунчасига муаллифлик ёндашуви ишлаб чиқилди ва мазкур ёндашув асосида Солиқ кодекси 306-моддасининг иккинчи қисми сифатида тўлдириш тақлиф этилди. Бу албатта, асосий воситанинг қиймати ва ундан фойдаланиш муддати билан боғлиқ мезонларни аниқ белгилаш асосида солиқ ҳисобида асосий воситаларни тўғри таснифлаш, тан олиш ва баҳолаш борасида ягона ёндашувни шакллантириш имконини беради.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси. (Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 30 декабрдаги ЎРҚ-599-сонли Қонуни билан тасдиқланган). <https://lex.uz/docs/4674902?ONDATE=01.01.2025>

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 24-февралдаги «Молиявий ҳисобот халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ПҚ-4611-сон қарори. <https://lex.uz/docs/4746047>

3. Бухгалтерия ҳисобининг миллий стандарти (1-сонли БҲМС) «Молиявий ҳисоботни тақдим этиш ва ҳисоб сиёсати». <https://www.lex.uz/acts/7050497>

4. Бубнов В.А., Одаховская Д.А., Пятак А.А. Налоговый учет основных средств организации. *Vaikal Research Journal* 2022. Т. 13, № 2. DOI 10.17150/2411-6262.2022.13(2).2.

5. Осипова А.И. Особенности налогового учета амортизируемого имущества. Форум молодых ученых 3(55) 2021. 87-89 с. <http://forum-nauka.ru>

6. Ризаев Н.Р., Исаев Ф.И. Номоддий активларга амортизация ҳисоблаш ва уни такомиллаштириш. Иқтисодий тараққиёт ва таҳлил, 2024 йил, IV-сон май. 597-609 бетлар.

7. Boltayev A.S. Qishloq xo'jaligi faoliyati hisobining metodologiyasini takomillashtirish. *Ilmiy monografiya*. – Т.: “Demal” nashriyoti, 2024-у. – 152 б.

ЁШЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ БОШҚАРУВИНИНГ САМАРАЛИ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Асқарова Муҳаббат Ибрахимовна

ТДИУ ҳузуридаги “Ўзбекистон иқтисодиётини ривожлантиришнинг
илмий асослари ва муаммолари” илмий-тадқиқот маркази
катта илмий ходими

Ёшларни пулни тўғри бошқариш одатлари билан мустаҳкамлаш уларнинг умрбод молиявий фаровонлигига сезиларли таъсир кўрсатади. Ёшлар пул билан муносабатлари уларнинг умрининг қолган қисмида

молиявий йўллари қандай қилиб яхшироқ бошқаришлари мумкинлигига таъсир қилиши мумкин бўлган муҳим даврда. Даромадни бошқаришдан тортиб, онлайн харидларнинг жозибаси билан курашишгача, замонавий ҳаётнинг босими тезда молиявий хатоларга олиб келиши мумкин. Ёшларни молиявий маблағларини самарали бошқариш учун билим ва кўникмалар билан таъминлаш шунчаки уларга тежашни ўргатиш билан чекланиб қолмайди. Гап уларни хабардор қарорлар қабул қилиш, реал мақсадлар қўйиш ва келажақдаги молиявий фаровонлиги учун мустаҳкам пойдевор яратишга ундаш билан боғлиқ.

Ёшларни шахсий молиявий имкониятларини кенгайтиришда бюджет тузиш, тезаш ва инвестиция қилиш орқали молиявий маблағларини бошқариш самарали бўлиб, бизнес ва тадбиркорликни бошқаришда молиявий қарорларни қабул қилиш имконини оширади. Бу борада ёшларни ўз-ўзини бюджетлаштириш молиявий саводхонликни асоси эканликларини билишлари муҳим аҳамиятга эга. Молиявий саводхонликни ўрганиш ёшларда пулларни самарали бошқариш ва молиявий мақсадларига эришишга тайёрлайди. Даромадни буюджетлаштириш ресурсларни самарали тақсимлашга, кераксиз қарзлардан қочишга ва кутилмаган ҳаражатларга тайёргарлик кўришга ёрдам беради. Бундай кўникмаларга эга бўлиш ёшларга молиявий мақсадларига мос келадиган аниқ қарорлар қабул қилиш имконини беради. Иккинчи томондан эса улар инвестиция қилишни қанчалик эрта бошласалар, даромадларнинг ўсиб бориши шунчалик тез амалга ошиш имконияти ортади.

Бюджет тузишни ўзлаштириш ёшлар учун молиявий саводхонликнинг асосидир. Бу барча даромад манбаларини - нафақа, ярим кунлик иш ҳақи, совғалар - кузатиб борадиган реалистик бюджетни яратишни ва ҳаражатларни диққат билан таснифлашни ўз ичига олади.

Самарали бюджет туза олмаслик ортиқча ҳаражатларга ва қарздорликнинг кўпайишига олиб келиши мумкин. Бу молиявий масъулиятсизликнинг оқибатларини муҳокама қилиш ёшларга масъулиятли молиявий режалаштиришнинг муҳимлигини ва уларнинг танловларининг узоқ муддатли оқибатларини тушунишга ёрдам беради. Кейинчалик фойдасиз ҳаражатларнинг оқибатлари билан курашишдан кўра, бу муаммоларни ўринли равишда ҳал қилиш анчайин муҳимроқдир.

Бугунги рақамли дунёда ёшлар учун рақамли тўлов усуллари билан танишиш муҳимдир. Улар нафақат рақамли тўловларнинг турли турларини билишлари, балки онлайн хавфсизлик, фирибгарлик, транзакция тўловлари, транзакцияларни кузатиш ва бундай тўлов усуллари билан масъулият билан фойдаланиш каби тегишли тушунчаларни ҳам тушунишлари керак.

Турли тўлов усуллари: дебет карталари, кредит карталари, мобил тўлов иловалари ва онлайн банк платформалари билан танишиш зарурдир.

Бунга уларнинг ҳар бири билан боғлиқ фарқлар ва потенциал хавфларни билиш киради.

Онлайн хавфсизлик ҳақида хабардорлик зарарли дастурлар ва фирибгарлик, ноқонуний веб-сайтлар фарқлай олишлари ҳам муҳим ҳисобланади. Харажатларни кузатиб бориш, хатоларни аниқлаш ва шубҳали фаолиятни аниқлаш учун онлайн банк ва тўлов иловалари ҳисобларини мунтазам равишда текшириб туриш муҳим. Турли рақамли платформалардаги харажатларни кузатиб бориш ва харажатлар ажратилган бюджетлар доирасида қолишини таъминлаш учун бюджетлаштириш иловалари ёки онлайн воситалардан фойдаланиш зарур.

Транзакция тўловларини тушуниш ёшларда онлайн транзакциялар билан боғлиқ потенциал тўловлар, жумладан, валюта конвертацияси тўловлари, ишлов бериш тўловлари ва кечиктирилган тўловлар ҳақида хабардорликни англатади.

Рақамли тўловларни тушунишдан ташқари, ёшларга масъулиятли равишда пул сарфлаш ҳақида хабардорликни ривожлантиришга ёрдам бериш керак. Ота-оналар фарзандлари билан оқилона пул сарфлаш, баъзи бир иккиламчи эҳтиёжларни қониқишни кечиктиришни ўрганиш ва қарзнинг оқибатлари ҳақида суҳбатлашишлари оқилона фойда беради.

Ёшларни онлайн харид қилишдан олдин ўзларини тийиб туришга ундашнинг баъзи усуллари орасида тўлов усулларини харид қилиш иловасига боғламаслик, харид қилиш тўғрисидаги қарорини қайта кўриб чиқиш учун бир ҳафта кутиш ва мобил телефонларидаги кераксиз харид қилиш иловаларини ўчириш киради.

Ёшлар учун узоқ муддатли молиявий мақсадларни белгилаш жуда муҳимдир. Кўринишидан узоқ бўлсада, коллежда ўқиш ёки битирувдан кейинги саёҳат каби орзулар тежаш учун кучли туртки беради. Ушбу мақсадларни тасаввур қилиш ва уларни кичикроқ, эришиш мумкин бўлган босқичларга ажратиш тежаш жараёнини унчалик кўрқинчли қилмайди. Бу эрта бошлашнинг муҳимлигини, доимий тежашнинг кучини ва мураккаблаштиришдан юқори даромад олиш имкониятини тушунишни ўз ичига олади. Бюджет билан бирлаштирилган аниқ тежаш режаси ёшларга даромадларининг бир қисмини танлаган мақсадларига йўналтириш имконини беради.

Ота-оналар оддий жамғарма ҳисобидан фойдаланишдан ташқари, пулларини кўпайтиришнинг турли усулларини таклиф қилишлари мумкин. Фоиз ставкалари ва улардан фойдаланиш имкониятидаги фарқлар аниқ тушунтирилиши керак. Бундан ташқари, уларни касаллик ва бахтсиз ҳодисалар каби дуч келиши мумкин бўлган хавфлар ва суғурта режасининг аҳамияти ҳақида ўқитиш фойдалидир. Баъзи ёшлар кўшимча пул топиш учун аллақачон ярим кунлик ишлаётган бўлиши мумкин. Шунинг учун уларга юқори даромадли жамғарма ҳисобварақлари, муддатли депозитлар

ёки ҳатто инвестициялар орқали пулларини кўпроқ ишлашни ўргатиш зарур.

Уларга кредитга маҳсулот олишларидан олдин унинг мураккаб томонларини, тўлов қобилияти бўлмаганда юзага келадиган ҳолатларни кўз олдиларига келтира оладиган даражада тасвирлаб бериш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Ёшларни оилавий молиявий мунозаралар ва қарор қабул қилиш жараёнларига жалб қилиш ҳам фойдалидир. Бу уларга молиявий бошқарувнинг кенгроқ манзарасини, жумладан, қарорлар бутун оиланинг фаровонлигига қандай таъсир қилишини тушунишга ёрдам беради. Бюджетлаштириш, оилавий мақсадлар учун тежаш (масалан, таътил ёки уйни таъмирлаш) ва инвестиция стратегиялари ҳақидаги ёшга мос муҳокамалар қимматли тушунчалар бериши ва молиявий режалаштиришда ҳамкорликнинг муҳимлигини намойиш қилиши мумкин. Ушбу муҳокамалар пул мавзусини тақиқдан халос қилишга ва умумий масъулият ҳиссини ривожлантиришга ёрдам беради.

Демак юқорида келтирилган фикрлардан келиб чиқадикки, молиявий саводхонликнинг етарли эмаслиги, айниқса ёшлар учун катта муаммо бўлиб қолмоқда. Бу нотўғри молиявий қарорлар қабул қилиш, тежаш ўрнига қарз тўплаш, молиявий фирибгарлик хавфи ва бошқа муаммоларга олиб келади.

Молиявий саводхонлик ёш авлодга молиявий маҳсулотларни истеъмол қилишда юзага келадиган муаммолар эҳтимолини камайтириш, келажакдаги пенсия таъминотига масъулиятли ёндашиш, иқтисодий жараёнларни тушуниш ва ўз мамлакатининг иқтисодий ҳаётида иштирок этиш имконини беради.

Адабиётлар:

1. Максименко А.А. Как российская молодежь намерена "делать" деньги // Социологические исследования. – 2005. – № 7.

2. Стахович Л.В. Необходимость повышения финансовой грамотности молодежи как важнейший приоритет государственной политики". <http://www.ecsocman.edu.ru/text/33372918/>

3. Johnson E., Sherraden, M.S. From financial literacy to financial capability among youth // Journal of Sociology and Social Welfare, 2007.. – № 34(3), . – С.119-145.

4. Повышение финансовой грамотности молодежи [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://boiro.by/files/00110/obj/110/164143/doc/%D0%9>